

**HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ**

Kivikautisen asuinpaikan
kaivaus

Jan Fast 2004

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	1
2.	HELSINKI PITJÄNMÄKI TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ - Kivikautisen asuinpaikan kaivaus.....	2
3.	KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA.....	3
4.	TUTKIMUSHISTORIA.....	3
5.	TUTKIMUSMENETELMÄT.....	4
6.	LÖYDÖT	4
	6.1. Kulttuurikerros.....	4
	6.2. Esinelöydöt.....	5
7.	YHTEENVETO.....	5
8.	NEGATIIVILUETTELO.....	7
9.	DIAPOSITIIVLUETTELO.....	8
	OTE PERUSKARTASTA.....	9
	MUUT KARTAT.....	10
	KUVATAULUT.....	18

1. JOHDANTO

Helsingin Pitäjänmäen Turkismiehentien Leikkikentän kivikautisella asuinpaikalla suoritettiin arkeologinen kaivaus 19.-30.7.2004. Kaivauksen johtajana oli allekirjoittanut ja tutkimusapulaisena opiskelija Arttu Ahava. Vuoden 2004 kaivauksen kustannuksista ja käytännön järjestelyistä vastasi arkeologian harrastajat Ango ry. Kaivajina oli kumpanakin kaivausviikkona n. kaksikymmentä harrastaja-arkeologia, joista useimmilla oli paljon aikaisempaa kaivauskokemusta.

Kaivauksen löydöt olivat paikka paikoin melko runsaat. Muutamassa kohdassa löytökerros oli puolisen metriä paksu mikä oli huomattavasti odotettua enemmän. Erittäin sateinen sää sotki kaivauksen toisen viikon suunnitelmia pahan kerran mutta kiitos ahkerien kaivajien työ saatiin kuitenkin kunnialla päätökseen ja tutkimustavoitteet saavutettiin.

Helsingissä 26.12.2004

Jan Fast

2. HELSINKI PITÄJÄNMÄKI TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ - Kivikautisen asuinpaikan kaivaus

Muinaisjäännös:	Kivikautinen asuinpaikka (Ka II:1-III:1)
Luokka:	II
Kartta:	2043 08 MYYRMÄKI(Hki 2001)
Kaupunki:	Helsinki
Kylä:	Tali
Tilan rek no. ja maanomistaja:	Pitäjänmäki rek. no. 2:35 om. Helsingin kaupunki.
Koord:	P= 6681 663 I= 3381 845 Z= n. 22-25 m.
Aikaisemmat tutkimukset:	1960 - Inv. Veikko Lehtosalo 1962 - Koekaiv. Marketta Waris 1997 - Tark. Jan Fast 1999 – Koekaiv. Jan Fast 2000 – Kaiv. Jan Fast 2001 - Kaiv. Jan Fast 2003 - Kaiv. Jan Fast (pienehkö sortuman tutkimus)
Aikaisemmat löydöt:	Tavanomaisia kampakeraamisia asp. löytöjä. Ks. ed. mainitut inventointi ja kaivauskertomukset. KM 31 634 (kaiv. 1999+1997 tark. löydöt) KM 32 552 (kaiv. 2000) KM 33 115 (kaiv. 2001) KM (tarkasta) (sort. kaiv. 2003)
2004 kaivauksen löydöt:	KM 34 970:1- 519 524

Luettelot negatiiveista ja diapositiiveista on kertomuksen lopussa s. 7-8.

Sivut 18- 23 ovat kuvatauluja ja sisältävät kuvat negatiiveistä nr:ot. 133 398- 133 409

3. KAIVAUSPAIKAN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Helsingin Pitäjänmäen Turkismiehentien Leikkikentän kivistynyt asuinpaikka sijaitsee 600 metriä Kehä I:n Konalan liittymästä eteläkaakkoon ja 500 m. Mätäojasta itään Kinnarinkujan pohjoispäässä sijaitsevan leikkipuiston itälaidalla. Paikasta on aikaisemmin virheellisesti käytetty myös nimeä Helsinki Pitäjänmäki leikkikenttä

Paikka on vanhaa hiekanottoaluetta mutta nykyisellään puistomainen ”keidas” joka kasvaa harvahkoa mäntymetsää. Siellä täällä on avokallioita joista osa on hiekanoton paljastamia ja osa luontaisia. Paikka on lähiympäristön asukkaiden virkistyskäytössä ja sen läpi kulkee purupeatteinen ulkoilupolku. Leikkikentän lapset käyttävät asuinpaikka-aluetta leikeissään ja nuoriso viikonloppuiltojen kokoontumispaikkana. Aluskasvillisuus puuttuu paikoin lähes kokonaan ja vanhan hiekkakuopan reunaa sortuu leikkikentän suuntaan. Mäellä asuinpaikka-alueen pohjoispuolella on muutamia suhteellisen vaatimattomia ensimmäisen maailmansodan aikaisia taisteluhautoja ja varustuksia.

Asuinpaikan käyttövaiheen aikana n. 5000 vuotta sitten nykyinen mäki on ollut n. 100 x 150 m:n kokoinen ja vain noin 5 m:n korkuinen pieni ja matala saari tai niemi. Asuinpaikka on sijainnut kahden korkeimman kohdan välisessä lounaanpuoleisessa hiekkapohjaisessa notkelmassa. Ympäristössä sijainneet muut saaret ovat antaneet tuulensuojaa meren tuulia vastaan.

4. TUTKIMUSHISTORIA

Helsingin Pitäjänmäen (Turkismiehentien) Leikkikentän kivistynyt asuinpaikka löytyi vuonna 1960 jolloin Veikko Lehtosalo inventoi silloisen Helsingin pitäjän aluetta. Myöhemmin asuinpaikkaa tutki vuonna 1962 Marketta Waris, joka teki paikalla pienen kaivauksen.

Kun vuonna 1997 etsin uutta mielenkiintoista kampakeraamista tutkimuskohdetta pääkaupunkiseudulla, kiinnittyi huomioni Pitäjänmäen Turkismiehentien leikkikentän asuinpaikkaan. Koekaivauksen rahoitus järjestyi kuitenkin vasta vuonna 1999.

Koekaivauksissa asuinpaikalta paljastui liesikiveyksiä ja koska muutkin esinelöydöt olivat mielenkiintoisemmasta päästä päätettiin kenttätutkimuksia jatkaa vuonna 2000 ja 2001. Pienimuotoinen asuinpaikan pohjoisosan sortuman tutkimus suoritettiin vuonna 2003.

Vuoden 2004 kaivauksen tarkoitus oli selvittää vanhan hiekkakuopan pohjoispuolella matalimmalla sijaitsevien asuinpaikkaosien stratigrafiaa ja etsiä merkkejä vanhasta rantaviivasta. Kaivauksen koekaivauksen sekundäärinen tavoite oli yrittää arvioida kuinka paljon asuinpaikasta oli tuhoutunut hiekanotossa ennen v. 1960.

5. TUTKIMUSMENETELMÄT

Ennen vuoden 2004 kaivauksen alkua paalutettiin vanhan hiekkakuopan pohjoisreunan kohdalle n. länsi - itä suuntainen 17 metrin pituinen ja metrin levyinen koeoja vuoden 1999 koeojan vastaan, sen itäpuolelle, korkeuskäyrien mukaisesti (99-115/110). Koeojaa jatkettiin myös etelään viidellä metrillä (115/111-115) vanhan hiekkakuopan reunaan saakka. Erittäin sateisen toisen kaivausviikon takia suunnitelmasta jatkaa koeoja tästä vielä idemmäksi jouduttiin luopumaan. Koeojan sijaan alueelle kaivattiin muutamia kahden neliömetrin suuruisia koekuoppia. Yhteensä tutkittiin noin 30 neliömetrin laajuinen alue.

Kaivausalueen vähäinen humuskerros poistettiin lapiolla ja lastalla kaivaen. Löytökerros kaivettiin tavanomaiseen tapaan, lastalla, pääosin kymmenen senttimetrin kerroksina. Kaikki kaivettu maa-aines seulottiin 4 mm:n seulan läpi. Kaivajien tarkkaavaisuus seuloilla tuotti valtavia määriä aivan pieniä keramiikan murusia. Helsingin kaupungin puisto-osasto täytti kaivausalueet korvausta vastaan välittömästi kaivauksen päätyttyä.

Kaivaus dokumentoitiin sekä valokuvaamalla että karttoja piirtämällä. Yleiskartta laadittiin Helsingin kaupungin suunnittelukartan pohjalta mittakaavaan 1:1000, tasokartat ja yksi profiilikartta mittakaavaan 1:25.

6. LÖYDÖT

Kaivauksen löydöt olivat edellisvuosien kaltaisia, varsin tavanomaisia kampakeraamisen asuinpaikan löytöjä, pääosin saviastianpaloja, muutamia hiottujen kiviesineiden katkelmia sekä pii- ja kvartsi iskoksia. Tärkeimmät esinelöydöt olivat pienen piirtokoristeisen liuskeriipuksen katkelma sekä muutamia meripihkakorujen katkelmat. Ehjiä piinuolenkärkiä löytyi v. 2004 kaivauksissa vain yksi. Muukin kiviesineistö oli varsin vaatimatonta kaivauksissa löytyi vain muutamia kaapimia ja pieniä käyttäjälkisiä pienesineitä ja -iskoksia. Löytökerros oli varsin heikosti värjäytynyt (paitsi koeojan ruudut 112-115/110). Runsaahkot löydöt aivan vanhan hiekkakuopan reunasta antavat valitettavasti aiheen olettaa merkittävien asuinpaikan osien tuhoutuneen hiekanotossa ennen vuotta 1960.

6.1. Kulttuurikerros

Kulttuurikerrosta esiintyi koko koeojan ja koekuoppien alueella. Varsinkin koeojan itäosassa ja itäisimmissä kuopissa vanhan hiekkakuopan pohjoisreunassa löydöt korreloivat selvästi vahvahkon punertavanruskean likamaan kanssa. Koska löytöjä on aikaisemmin saatu myös vanhan hiekkakuopan eteläpuolen reunasta on syytä olettaa kulttuurikerroksen aikoinaan ulottuneen yhtenäisenä koko hiekkakuopan väliselle alueella. Hiekanoton ennen vuotta 1960 tuhoaman asuinpaikka-osan laajuus on näin ollen ilmeisesti yli 2000 neliometriä.

Kaivauksissa ei löydetty varmoja kiinteitä rakenteita. Koeojan pohjoisprofiilissa erottui kuitenkin ruutujen 114-115/110 kohdalla selvähkö mutta kohtalaisen vaalea punamultaläikkä kulttuurikerroksen alla (ks. profiilikartta ja mv valokuva 133 408). Yleisesti ottaen kulttuurikerros vaikutti varsin epäyhtenäiseltä ja se näytti syntyneen suurilta osin jää- ja aaltoeroosion ja/tai transgression ansiosta. On todennäköistä, että ylempää kivikkoisesta pohjoisrinteestä löytyneet esineet ovat joutuneet sinne aaltojen ja jäiden vaikutuksesta. Näin ollen koko kivikon alueelta on jatkossakin lupaa odottaa löytöjä vaikka alue tuskin kivikaudella on soveltunut asutuskäyttöön eikä varsinaista kulttuurikerrosta täällä esiinny.

6.2. Esinelöydöt

Lukumääräisesti eniten kaivauksissa löytyi saviastianpaloja. Saviastianpalat edustavat kampakeramiikan tyylilajeja Ka II:2 ja III:1 (vain muutama pala). Kampakeraamiikan eri tyylilajit eivät näyttäneet noudattavan minkäänlaista selvää vertikaalistratigrafista jakaumaa, vaan eri tyylilajeja esiintyi sekaisin kulttuurikerroksessa. Saviastianpalat ovat melko pahoin murskaantuneita eikä niistä ole mahdollista koota suurempia astioiden osia. Monet saviastianpalat ovat myös reunoiltaan ja pinnaltaan kuluneita ilmeisesti aaltojen vaikutuksesta.

Löydetyt kiviesineet tukevat keramiikan perusteella tehtyä asuinpaikan ajoitusta. Iskoksista suurin osa lienee syntynyt esineitä korjattaessa. Iskosaineisto on varsin vaatimatonta. Kvartsi iskokset ovat pii iskoksia kookkaampia mutta lukumääräisesti iskoksia on kutakuinkin yhtä paljon. Mitään täysin uusia löytöryhmiä verrattuna edellisvuosien kaivauslöytöihin ei vuoden 2004 kesän kaivauksissa löytynyt eivätkä kokonaislöytömäärät olleet aikaisempia vuosia suurempia.

7. YHTEENVETO

Helsingin Pitäjänmäen leikkikentän tyypilliseen- ja myöhäiskampakeraamiseen aikaan ajoittuvalla asuinpaikalla suoritettiin kahden viikon mittainen arkeologinen kaivaus ajalla 19. - 30.7.2004. Kaivauksin tutkitun alueen kokonaispinta-ala oli n. 30 neliometriä. Kaivauksen järjesti arkeologian harrastajat Ango ry. Kaivaukseen osallistui yhteensä kolmisenkymmentä arkeologian harrastajaa lähinnä pääkaupunkiseudulta.

Vuoden 2004 kaivauksen esinelöydöt ovat varsin tyypilliset kampakeraamiselle merenranta-asuinpaikalle eikä kaivauksissa löytynyt uusia esinetyyppejä tai keramikkatyylejä, jotka antaisivat aihetta muuttaa aikaisempaa käsitystä asuinpaikan asutuksen luonteesta tai iästä.

Pitäjänmäen leikkikentän kivikautinen asuinpaikka on yksi viimeisistä Helsingin keskustan tuntumassa sijaitsevista ja hyvin säilyneistä kivikautisista asuinpaikoista. Asuinpaikka on tärkeä sekä tutkimuksellisesti että, Helsingin alueen varhaisimman historian elävöittäminen ja havainnollistamisen välineenä.

Asuinpaikan vanhan hiekkakuopan pohjoispuolella sijaitseva osa voidaan kesän 2004 tutkimuksen jälkeen katsoa tutkitun riittävässä määrin koekaivauksin eikä kaivauksiin tule alueella jatkossa ryhtyä ilman kunnollista rahoitusta ja tutkimussuunnitelmaa. **Koekaivaustoimintaa ja asuinpaikan kartoitusta tulisi jatkossa suorittaa vain asuinpaikan eteläisimmässä osassa, vanhan hiekkakuopan itä- ja eteläpuolella.**

8. NEGATIIVILUETTELO

Kuv. Jan Fast 2004

Negatiivit:

- F: 133 398 Koeoja tasossa 1. Kuvattu lännestä
- F: 133 399 Yleiskuva. Koeoja kuvattuna n. luoteesta.
- F: 133 400 Yleiskuva. Koeoja kuvattuna idästä. Taustalla leikkipuisto nuoli.
- F: 133 401 Koeoja tasossa 2. Kuvattu lännestä
- F: 133 402 Koeoja tasossa 3. Kuvattu lännestä
- F: 133 403 Koeojan pohjoisprofiili ruudussa 115/110. Punamultaläikkä erottuu heikosti puhdasta pohjahiekkaa vasten.
- F: 133 404 Koeoja tasossa 5. Kuvattu lännestä
- F: 133 405 Koekuoppa kivikossa. Taso 1. Kuvattu etelästä.
- F: 133 406 Työkuva. Koekuoppaa 124-125/114 kaivetaan.
- F: 133 407 Koeojan itäosa. Ruudut 115/110-115. Kuv. n. pohjoisesta.
- F: 133 408 Koekuoppa 115/100-101, taso 1. Kuvattu etelästä.
- F: 133 409 Koeojan itäosa ruudut 115/110-115. Taso 5. Kuvattu n. pohjoisesta.

9. DIAPOSITIIVILUETTELO

Kuv. Jan Fast 2004

Diapositiivit

54 240	Yleiskuva. Koeoja kuvattuna n. luoteesta.
54 241	Yleiskuva. Koeoja kuvattuna idästä. Taustalla leikkipuisto Nuoli.
54 242	Työkuva. Koeojan 1. kerrosta kaivetaan.
54 243	Koeoja tasossa 1. Kuv. n. lounaasta.
54 244	Koeoja tasossa 2. Kuvattu n. lounaasta.
54 245	Koeoja tasossa 3. Kuvattu n. lännestä.
54 246	Koeoja tasossa 5. Kuvattu n. lännestä.
54 247	Koeojan ruudut 115/110-115, taso 3. Kuvattu n. pohjoisesta.
54 248	Koeojan ruudut 115/110-115, taso 5. Kuvattu n. pohjoisesta.

Ote peruskartasta 1:20 000

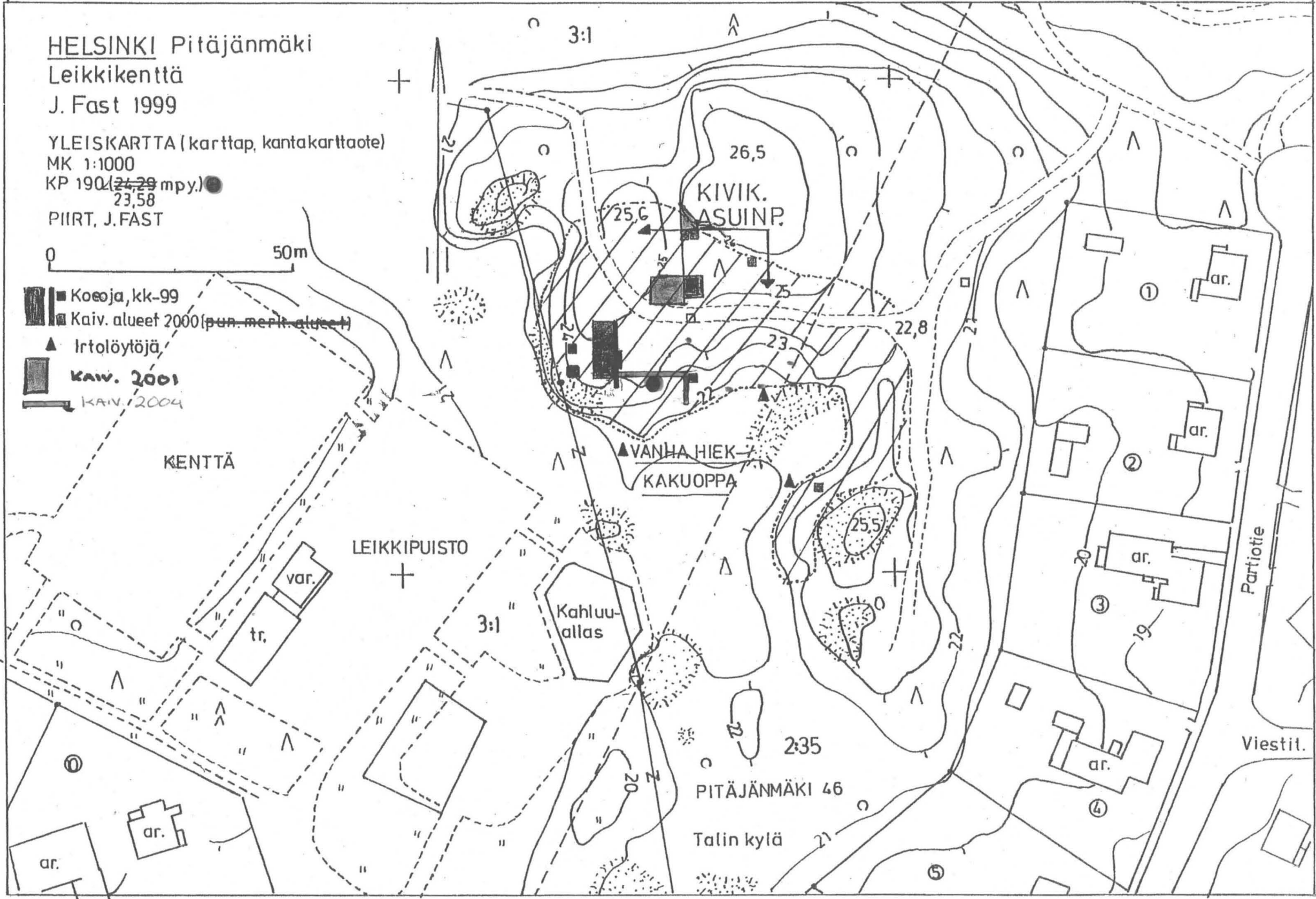
KANAUSPAIKKA MERKITTY KARTAN PUOLISILLA (●)

HELSINKI Pitäjämäki
Leikkikenttä
J. Fast 1999

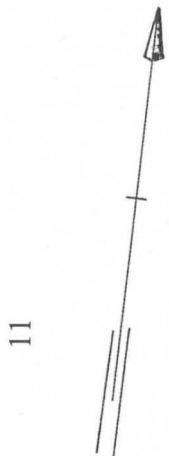
YLEISKARTTA (karttap, kantakarttaote)
MK 1:1000
KP 190 (27,29 mpy.)
23,58
PIIRT, J.FAST

- Kooja, kk-99
- Kaiv. alueet 2000 (pun. merit. alueet)
- ▲ Irtolöytöjä
- KAV. 2001
- KAV. 2004

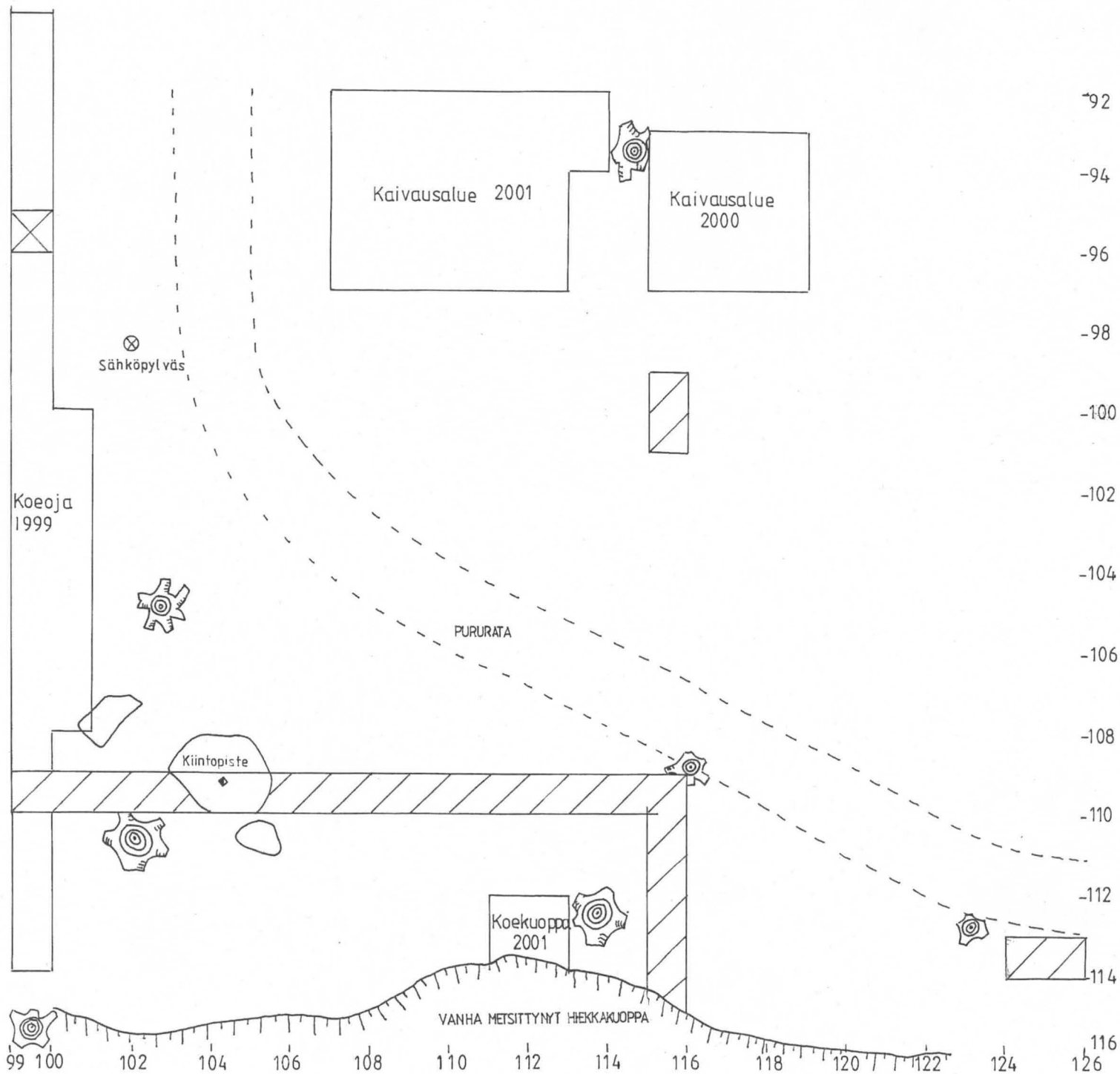

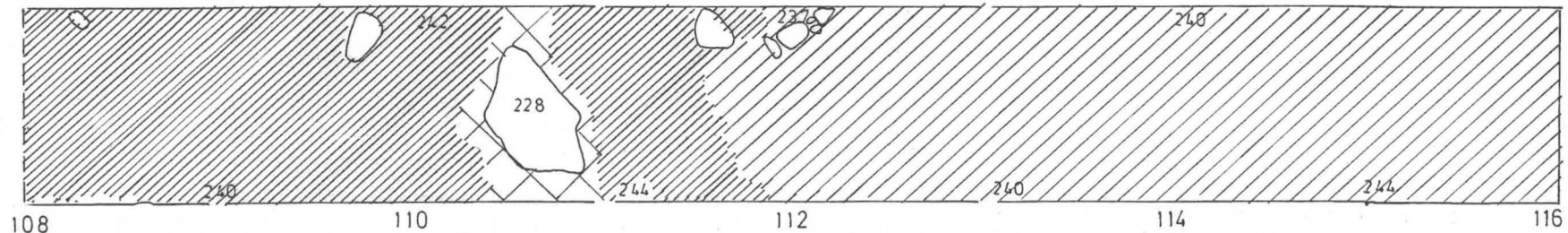
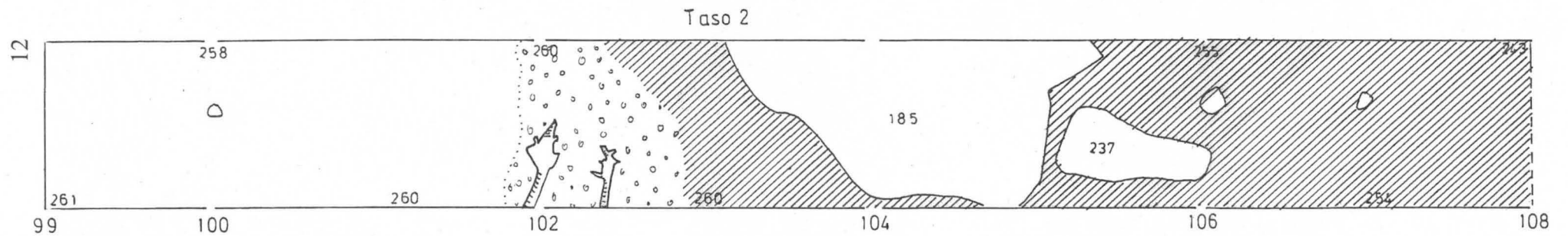
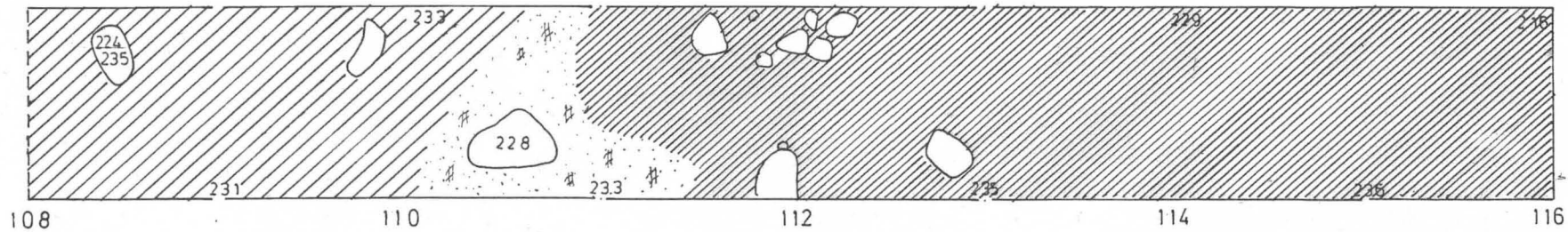
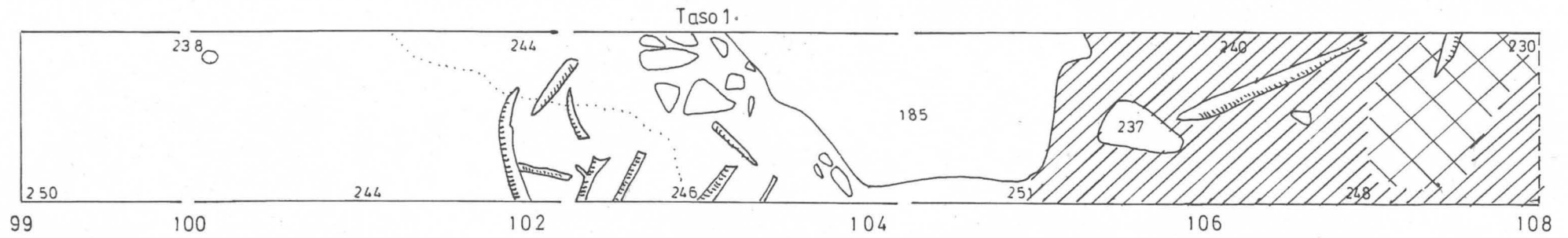
HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
 TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
 Koeja 2004 suhteessa v.1999-2001
 kaivausalueisiin
 Kp 185 (24,29mpy)
 Mk 1:100
 Piirt. J. Fast

 KOEJA TAI KOEKUOPPA 2004

 ISO PUU

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ

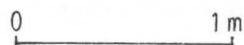
J. FAST 2004

Koeoja I tasot 1-2

Mk 1:25

Kp 185 (24,25mpy)

Piirt. J.Fast

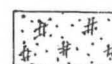
VAHVA PUNERTAVA HIEKKA

PALANUT HIEKKA

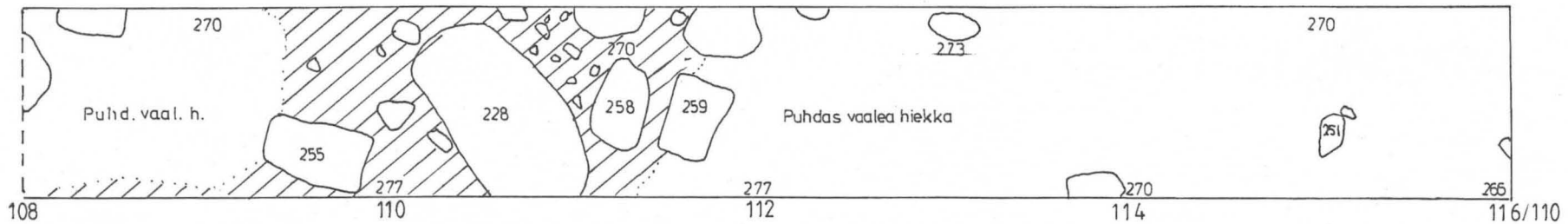
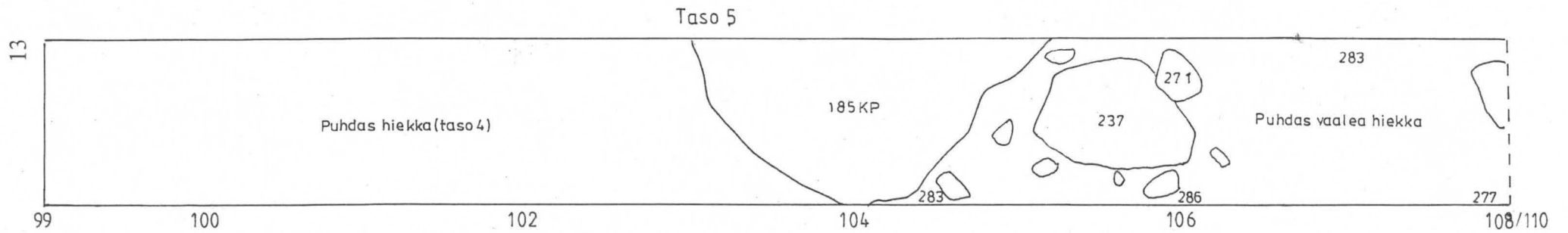
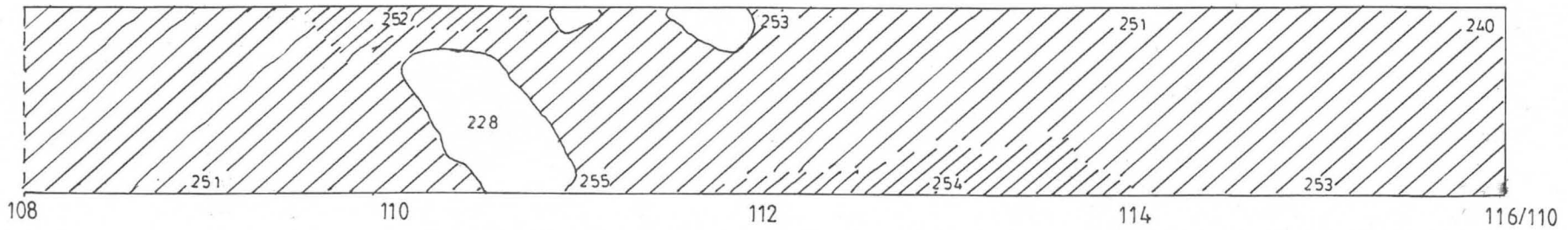
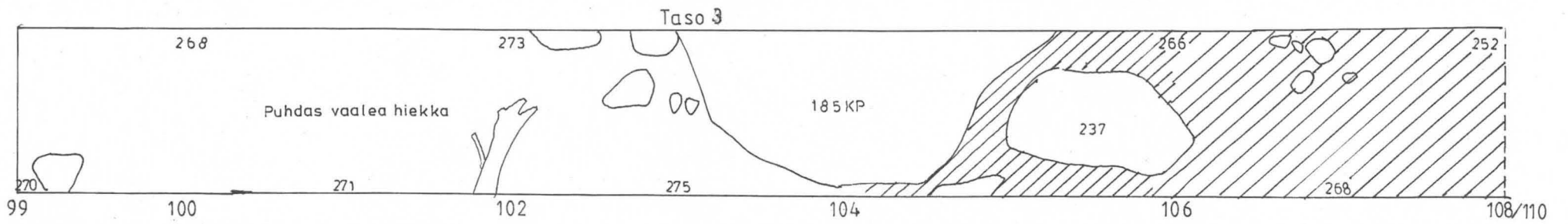

PUNERTAVA HIEKKA

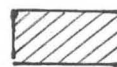

NOKI JA HIILI

HELSINKI-PITÄJÄNMÄKI TURKISIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
 J FAST 2004
 Koeoja I, tasot 3 ja 5
 Mk 1:25
 Kp 185 (24,25 mpy)
 Piirt. J.Fast

PUNERTAVA HIEKKA

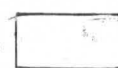

HEIKKO PUNERTAVA HIEKKA

185 KP

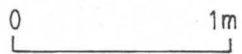
KIINTOPISTEKIVI

POHJAHIEKKA

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
 TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
 J. FAST 2004
 KOEOJAN LÄNTINEN OSA
 TASOT 1-3,5
 Mk 1:25
 Kp 185 (24,25mpy.)
 Piirt. J. Fast

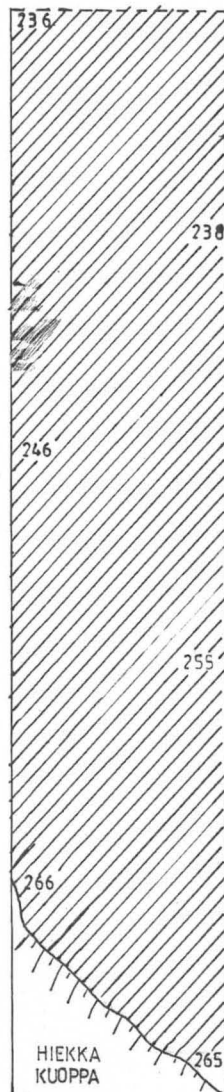
 PUNERTAVA HIEKKA

 HEIKKO PUNERTAVA HIEKKA

14

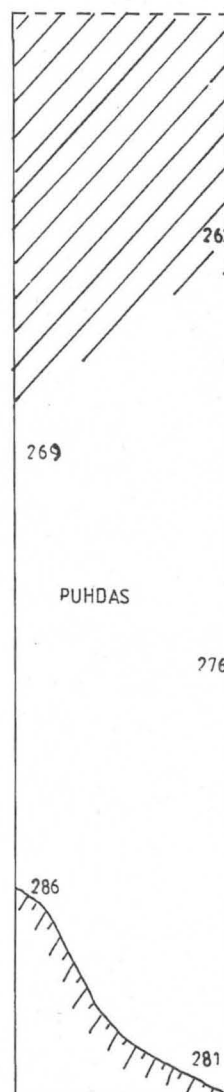
TASO 1

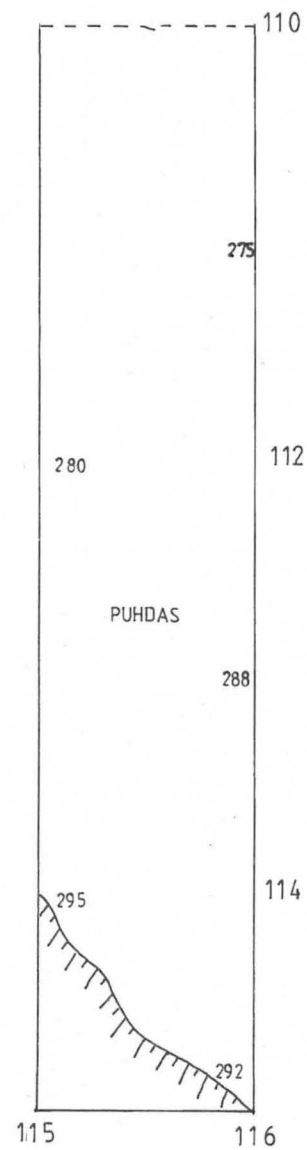
TASO 2

TASO 3

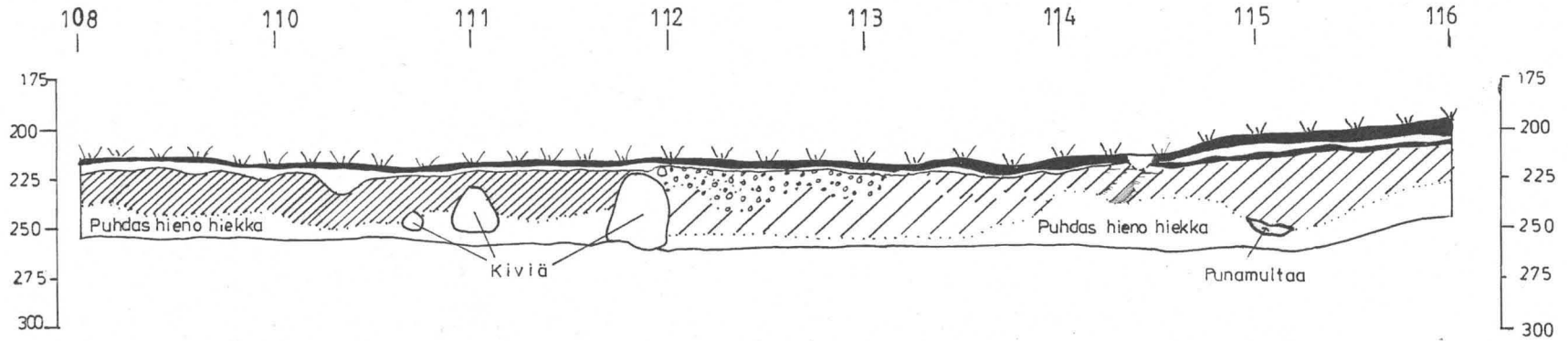
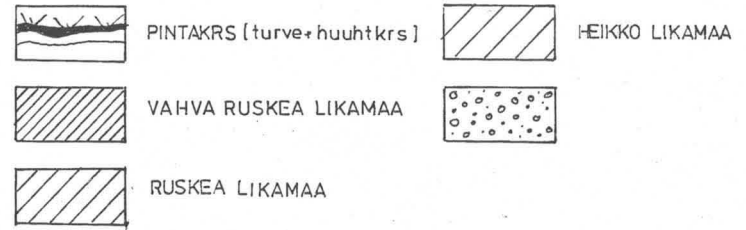
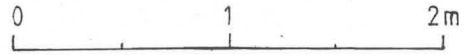

TASO 5

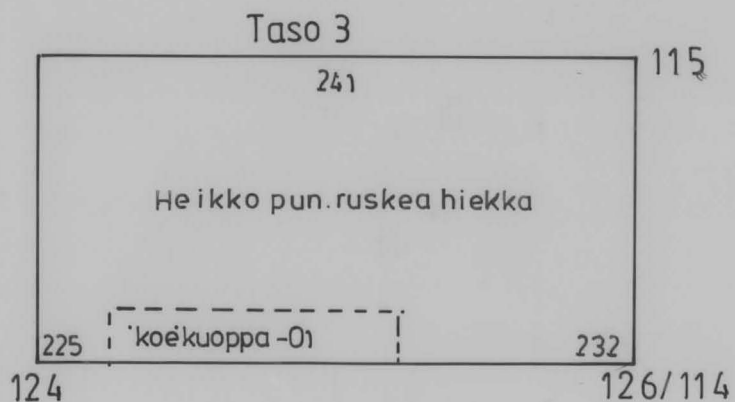
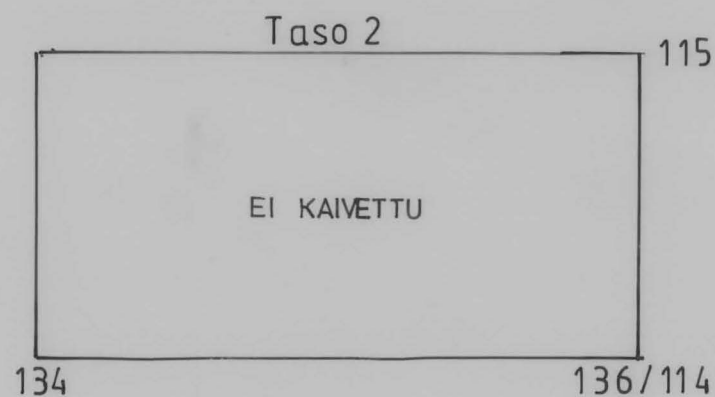
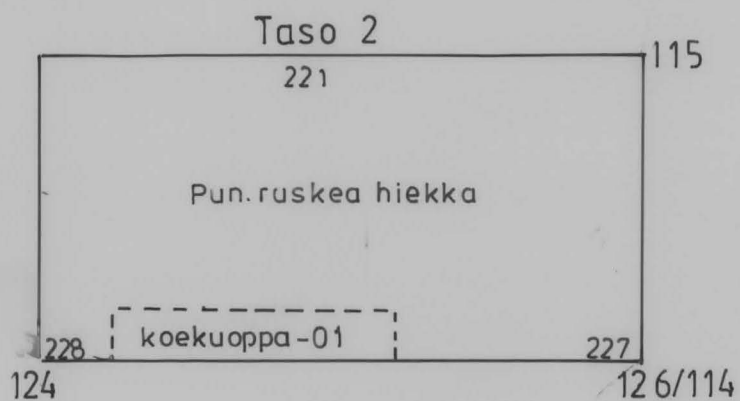
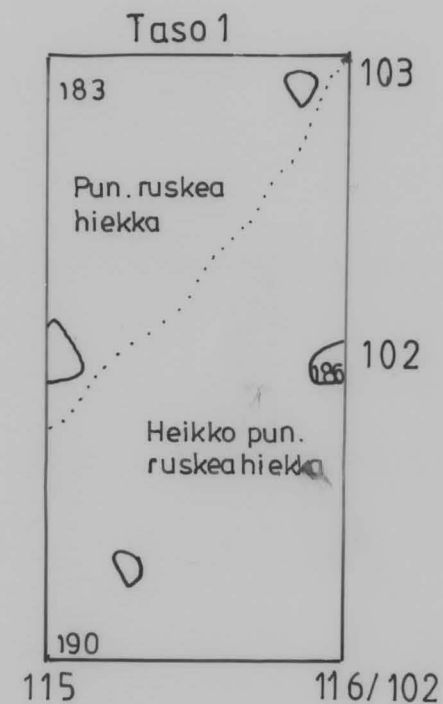
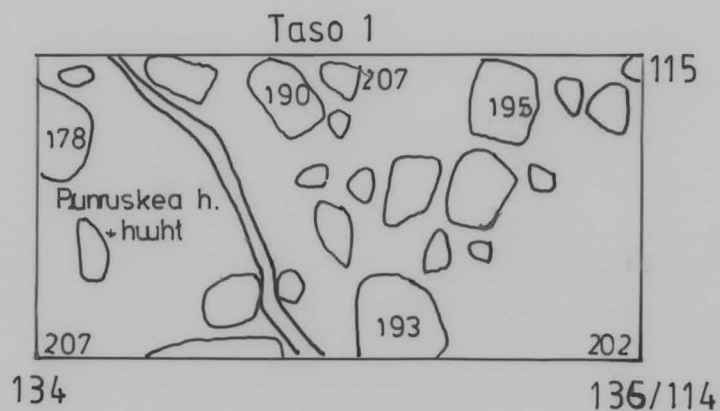
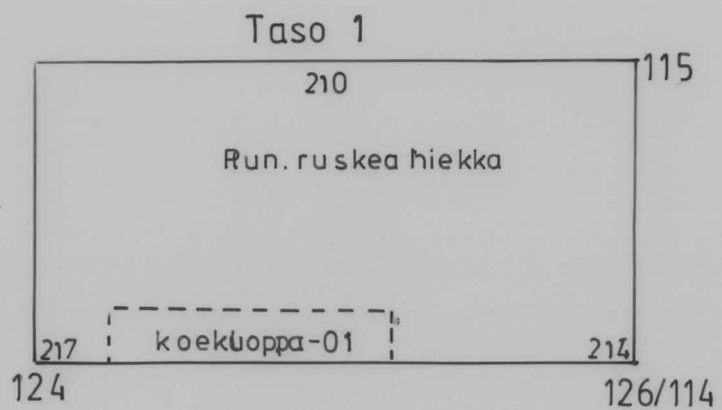

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI LEIKKIKENTTÄ (TURKISMIEHENTIE)
 J. FAST 2004

PROFIILIKARTTA KOEJOJA W-E 108-116
 Kp 185 (24,25 mpy)
 Piirtä J. Fast

14 b

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ

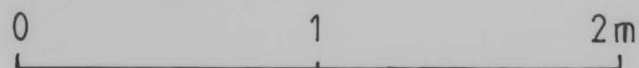
J. FAST 2004

Koekuoppien fasokartat

Mk 1:25

Kp 185(24,25 mpy)

Piirt J. Fast

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
J. FAST 2004

F: 133 400

Yleiskuva. Koeja kuvattuna idästä. Taustalla leikkipuisto "Nuoli".

F: 133 399

Yleiskuva. Koeja kuvattuna n. luoteesta.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
J. FAST 2004

F:133 398
Koeoja, taso 1. Kuv. lännestä.

F:133 401
Koeoja, taso 2. Kuv. lännestä.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
J.FAST 2004

F:133 402

Koeoja, taso 3. Kuv. lännestä.

F:133 404

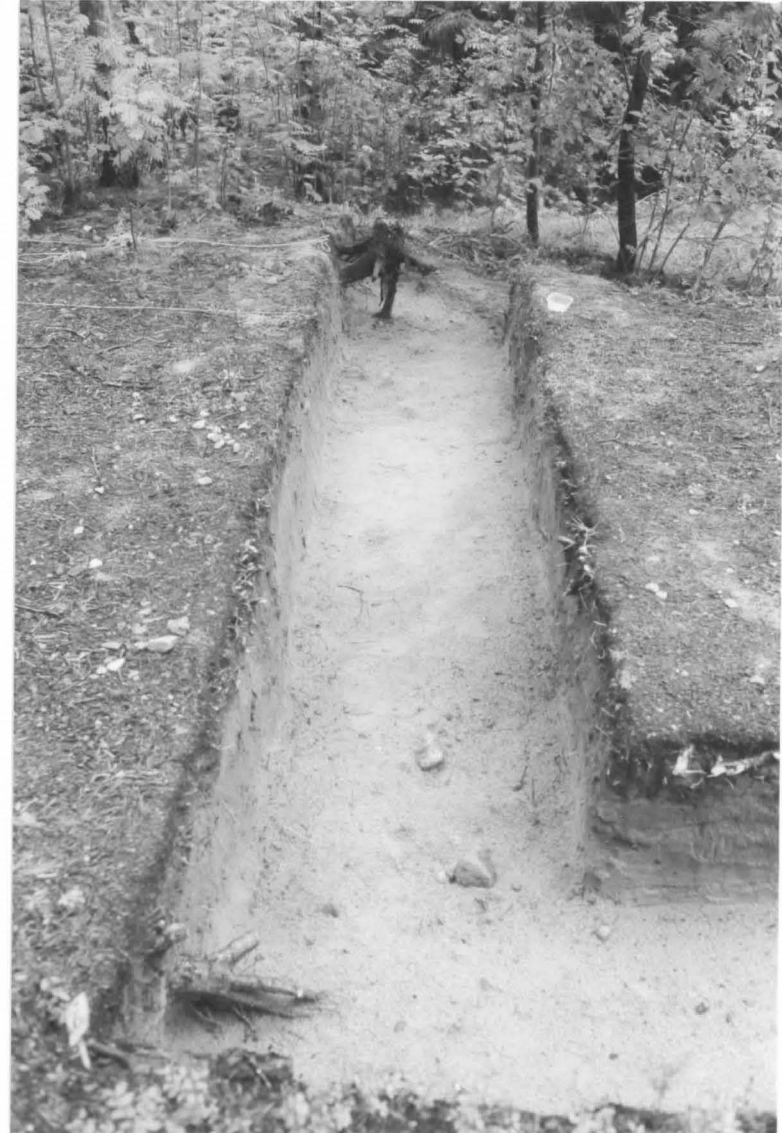
Koeoja, taso 5. Kuv. lännestä.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
J. FAST 2004

F:133 407

Koeojan itäosa, ruudut 115/110-115. Taso 3. Kuv.
n. pohjoisesta

F:133 409

Koeojan itäosa, ruudut 115/110-115. Taso 5. Kuv. n.
pohjoisesta.

KUV. J.F.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
 TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
 J. FAST 2004

F:133 403

Koekojan pohjoisprofiili ruudussa 115-110. Punamultaläikkä erottuuheikosti puhtaasta pohjaniekkaa vasten (nuoli)

F:133 406

Työkuvaa. Koekuoppaa 124-125/114 kaivetaan.

HELSINKI PITÄJÄNMÄKI
TURKISMIEHENTIEN LEIKKIKENTTÄ
J. FAST 2004

F:133408

Koekuoppa 115 / 100-101 taso 1. Kuv. etelästä.

F:133405

Koekuoppa kivikossa. Taso 1. Kuvattu etelästä.